

BALÁZS BÁLINT TIBOR

Ókori nyelvek és kultúrák [klasszika-filológia], színházi
stúdiók minor
BA, 5. félév
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

Témavezetők:

Teller Katalin
egyetemi docens, ELTE BTK

Bolonyai Gábor
tanszékvezető egyetemi docens, ELTE BTK

AISZKHÜLOSZ A KORTÁRS SZÍNPADRA LÉP

Kulcsszavak: Aiszkhülosz, kortárs, adaptáció, Tarnóczi, Tompa

Aiszkhülosz Leláncolt Prométheuszát magyar nyelvű színházak a Kádár-kortól kezdődően rendszeresen játszották, azonban a tragédiából 1996 után csaknem két évtizedig nem készült új előadás. Miután 2014 óta tíz év alatt közel annyi előadás született, mint az azt megelőző ötven évben, releváns az adaptációk vizsgálata.

Kutatásom célja feltárni, milyen módokon adaptálható a tragédia a kortárs világra. Ennek vizsgálatához az utóbbi tíz év előadásai közül a két kőszínházi közegben született és rendszeresen játszott, így legjobban dokumentált feldolgozást veszem alapul (Tarnóczi Jakab [r.], Leláncolt Prométheusz, Katona József Színház, 2018; Tompa Gábor [r.], Prométheusz'22, Kolozsvári Állami Magyar Színház, 2022); mivel mindkét előadás lehmanni értelemben vett „metaforikus rendezés”, így az előadaselemzés során rendszeresen kitérek a megkerülhetetlen tragédiaszöveggel való párhuzamokra. Kiindulópontom, hogy Tarnóczinál Prométheusz hatalomhoz való viszonyulása csak egy lehetséges magatartást, nem pedig kritikátlanul követendő mintát fejez ki egy árnyaltan megalkotott világban. Hiszen a titán itt egy fejlődni képes, de szinte elidegenítően gögös alak. Feltételezem továbbá, hogy a Tompa-rendezés a globalizált világ vezető rétegének elnyomó hatalmát mutatja be, melynek egy fontos aspektusa az elitet szolgáló média, az előadás pedig a médiával összefüggésben a koronavírus-járvány hatásaira is hivatott reflektálni. Ez az a közeg, mely a Prométheuszhoz hasonló alakokat meghurcolja, akik így külső hatásra válnak hőssé.

Elemzésemben tehát átfogóan értelmezem a hatalom, az ellenálló és a behódoló egymáshoz való viszonyát, ehhez pedig Erich Fromm Menekülés a szabadság elől című munkáját hívom segítségül. Hiszen ezen mű nyomán a zsarnoki hatalom felé mutató társadalmi folyamatokat mozgató egyéni motivációk – melyek a színpadon hangsúlyosan jelenhetnek meg –, továbbá a titán ellenállása jobban megérthetővé válnak. Ezáltal a Prométheusz-téma politikai olvasata kerül vizsgálódásom középpontjába. Kutatásom kitér továbbá a különböző testábrázolások (pl. Prométheusz meztelensége vagy Jézusként való ábrázolása) értelmezésére. Végül részletesen elemzi (az antik színházból átértelmezve átvett) hamis megszólalást vagy érzelmi telítettséget kifejező énekregiszter és a szenvedés jelenét kitágító vagy a médiatársadalom kritikáját aláhúzó videofelvételek szerepét a két előadásban.